

«Η φονεύουσα αλλαγή του αττικού τοπίου»
Αρχιτέκτονες, τχ.32, 3-4/2002, σ. 23

η φονεύουσα αλλαγή του αττικού τοπίου!

• Γιώργος Π. Λάββας • καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Όποιος είναι υποχρεωμένος να πηγαίνο-
έρχεται ανάμεσα στο κέντρο της πρωτεύ-
ουσας και το νέο αεροδρόμιο Ελευθέριος
Βενιζέλος, με τις χιλιάδες πινακίδες που
το επισημαίνουν σε κάθε σημείο του αθη-
ναϊκού λεκανοπεδίου, συναντά και μια άλ-
λη επιγραφή θριαμβική: «η Αττική αλλά-
ζει»!

Πραγματικά το αττικό τοπίο που το ύμνη-
σαν ποιητές και πεζογράφοι και το σεβά-
σθηκαν γενιές αρχιτεκτόνων για το μέτρο
και την αρμονία του, βρίσκεται σε μια εντα-
τική φάση αλλαγής. Πέρα από το γνωστό
ταιμεντένιο συνονθύλευμα της αθηναϊκής
«Μετάνοιης» που έκανε την πανέμορφη
άλλοτε νεοκλασική πόλη να χύνεται σήμε-
ρα άναρχα σε πεδιάδες, λόφους και βουνά
ως απροσδιόριστο οικοδομικό ρευστό,
ζούμε τώρα και τη μεταπολιτική λαίλαπα
του τυφλού γιγαντισμού και στην υπόλοιπη
έκταση του αττικού γεωγραφικού χώρου.

Η πολυπόθητη για την κυκλοφοριακή ανα-
πνοή της πρωτεύουσας «αττική οδός»
αποτελεί π.χ. ένα πρώτο αλλά λεόντειο
δείγμα της νέας κλίμακας που μπαίνει στο
σώμα αυτού του τοπίου, ξεσχίζοντας και
βιάζοντάς το με κατασκευές γιγάντιες και
αδυσώπητες, που είναι αδύνατο να εντα-
χθούν και να συνταιριασθούν μ' αυτό. Η
θέα των διαφόρων εργοταξίων κατασκευ-
ής προκαλεί αισθητικούς πόνους σ' όσους
ξέρουν την αρχιτεκτονική ιστορία αυτού
του τόπου και τη συγκρίνουν με τη νέα οι-
κιστική και περιβαλλοντική πραγματικό-
τητα, η οποία καθημερινά μεταμορφώνει βά-
ναυσα τη χλωρίδα της, αφού η πανίδα της
έχασε σχεδόν όλα της τα είδη, εκτός από
εκείνο του λαίμαργου κατακτητή, του αν-
θρώπου, ο οποίος αυξάνεται και πληθύνε-
ται ακατάπαυστα, αδειάζοντας τις άλλες
γωνίες της έρημης ελλαδικής χώρας.

Τελευταία γίνεται λόγος για την εξαφάνιση
της αρχιτεκτονικής από το αττικό λεκανο-
πέδιο με αφορμή την εμφάνιση νέων δη-
μόσιων κατασκευών, όπως το Μέγαρο
Μουσικής, το Μετρό και το αεροδρόμιο
των Σπάτων. Η έκθεση μάλιστα ενός μεγά-
λου αρχιτέκτονα, όπως του Σαντιάγο Κα-
λατράβα στην Εθνική Πινακοθήκη, έδωσε
αφορμή σε οδυνηρές συγκρίσεις των ελ-
λαδικών έργων μ' εκείνα άλλων χωρών.
Εδώ νομίζω ότι βρισκόμαστε σ' ένα νομο-
τελειακό φαινόμενο με μοιραία συνέπεια.
Είναι δηλαδή ευτύχημα, για τους δημιουρ-
γούς, που οι κατασκευαστικές και οικονο-
μικές δυνάμεις των νέων αυτών έργων
υποδοχής ή κουλτούρας, δεν ενέπλεξαν
στα δίκτυα τους αξιολογούς έλληνες ή και
ξένους αρχιτέκτονες και δεν τους εξευτέ-
λισαν προτού τους αχρηστεύσουν. Γιατί ο
αττικός περίγυρος, βιάζεται στην εποχή
μας με τέτοια χυδαιότητα από δυνάμεις
βάρβαρες, άπληστες και κοντόφθαλμες,

που κανένας αρχιτέκτονας δεν θα μπο-
ρούσε να τις τιθασεύσει, αναλαμβάνοντας
την ευθύνη μιας αξιοπρεπούς αρχιτεκτονι-
κής εκπροσώπησης.

Αν θυμηθούμε τα έργα κορυφαίων αρχιτε-
κτόνων μη ζώντων πλέον, που έκτισαν στο
αττικό τοπίο, του Α. Καυταντζόγλου, του Α.
Ζάχου και του Άρη Κωνσταντινίδη, θα κα-
ταλάβουμε ότι η νέα «βάρβαρη» οικοδομι-
κή κλίμακα αυτής της περιόδου δεν συμβι-
βάζεται με την κλίμακα αυτού του τόπου.

Το μεγαλύτερο σε όγκο μνημείο που αντέ-
χει το αττικό τοπίο χωρίς να προκληθεί δυ-
σαρμονία και αισθητική ανηθικότητα, είναι
ως γνωστόν, ο Παρθενώνας. Πως, λοιπόν,
θα μπορούσε ένας αρχιτέκτονας να ενδώ-
σει στις νέες κλίμακες, που θα τον υπο-
χρέωναν οι εργοδότες του να εφαρμόσει,
βιάζοντάς το και προδίδοντας την ψυχή
του; Ποιος θεωρεί άλλωστε έργα αληθινής
αρχιτεκτονικής, προσαρμοσμένα σωστά σ'
αυτό το υπέροχο άλλοτε τοπίο, όσα ξεπέ-
ρσαν σε όγκο και υπεροψία την ικτίνεια
κλίμακα; Ας απαριθμήσουμε τα σημαντικώ-
τερα: είναι πρώτος ο γιγάντιος ναός του
Διός (=σπήλιος Ολυμπίου Διός τις λέμε σή-
μερα), της ρωμαϊκής περιόδου, ο οποίος
όμως δεν ολοκληρώθηκε, γιατί η τότε ρω-
μαϊκή «βαρβαρότητα» δεν μπόρεσε να
πραγματοποιήσει την πρώτη «ύβριν» απέναντι
στο τοπίο. Στις μέρες μας έγινε πάντως η
παρουσίαση στα ερείπιά του, του νέου γι-
γαντοθεάματος, ανάρμοστου για αρχαιο-
λογικό χώρο, αλλά συμβατού με τη νέα
φονεύουσα κλίμακα.

Η δεύτερη (πραγματοποιημένη τώρα προ-
βολή) συνέβη με την ανοικοδόμηση του
παλατιού του βαυαρού Όθωνα το 1836 (η
σημερινή Βουλή των Ελλήνων), για ν' ακο-
λουθήσουν στον 20ο αιώνα μεταξύ άλλων
το ξενοδοχείο «Χίλτον», οι Πύργοι των
Αθηνών, το Μέγαρο Μουσικής και τα πρό-
σφατα μεγάλα δημόσια έργα, που αναφέρ-
θηκαν ή εκείνα που επίκεινται, όπως οι
αθλητικές εγκαταστάσεις και τα συνοδευτι-
κά τους στο Μαραθώνα.

Έχει επομένως γεννηθεί ένα καίριο πρό-
βλημα διάστασης ανάμεσα στο κοινωνικό
αγαθό, που λέγεται τέχνη της αρχιτεκτονι-
κής και στον τόπο, που γέννησε (με συνεί-
δηση), την αρχιτεκτονική ως Τέχνη. Η κλί-
μακα του αττικού τόπου βιάζεται πλέον
ασύδοτα από την κλίμακα των νέων κατα-
σκευών, οπότε νομοτελειακά η Αρχιτεκτο-
νική του ανθρώπινου μέτρου δεν έχει θέ-
ση σ' αυτές τις κατασκευές, που δεν
εντάσσονται αλλά προσβάλλουν αυτό το
χωρικό πλαίσιο. Ακούγεται βέβαια ότι ο
μεγάλος Καλατράβα θα επιλύσει σημειακά
έστω, αυτό το γόρδιο δεσμό. Το ευχόμε-
στε από καρδιάς, αρκεί να μην τον χραι-
μοποιήσουν ως άλλοθι για ένα επιφανειακό
«μείκ-απ», ευτελίζοντας το πηγαίο τα-
λέντο του!